

Effects of Corona Epidemic on Labor Employment In Iran's Tourism-Related Industries

Arashk Masaeli *

Assistant Professor, Tourism, Research Institute of Cultural Heritage & Tourism, Tehran, Iran

Naser Rezaei

Assistant Professor, Tourism, Research Institute of Cultural Heritage & Tourism, Tehran, Iran

Khabat Derafshi

Assistant Professor, Tourism, Research Institute of Cultural Heritage & Tourism, Tehran, Iran

Mehdi Basakha

Assistant Professor, Social welfare, University of social welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran

Abstract

Introduction

Many industries with predetermined plans have been completely suffered losses from the Covid-19 pandemic since March 2020, when the World Health Organization recognized it. The tourism industry can be considered one of the growing sectors damaged very quickly. Due to the prolongation of the Covid-19 pandemic, different aspects of the tourism industry and its degree of vulnerability are identified. Tourism-related businesses, including the hotel industry, food industry, transportation, handicrafts, and other related activities, have suffered the most during this period.

Simultaneously with the negative effects of the corona disease on the economy and employment, the effects of the corona on tourism became more apparent. Still, due to the continuity of the corona and the need for rehabilitation during the corona and post-corona era, the need for more protocols and health guidelines is felt. Many countries have made reforms in this regard to continue their tourism industry at the same time as the pandemic.

*Corresponding author, Email Address: arashkmasaeli@gmail.com

How to Cite: Masaeli, A., rezaei, N., Derafshi, K., Basakha, M. (2022). Effects of Corona Epidemic on Labor Employment in Iran's Tourism-Related Industries. *Tourism Management Studies*, 16(56), 279-308.

The important point is that researchers in this field should pay attention to the direct effects of corona on the tourism industry and its effects on related industries.

Materials and Methods

As it turns out, tourists spend money to buy goods and services at destinations. Some are paid directly for accommodation, food centres, restaurants, retail shopping, transportation, and related entertainment. Since it is done in the tourism industry and has revenues for these industries, it is called the "direct effects" of tourism on the economy. Due to the increasing demand for tourism products, players in the tourism and related industries are encouraged to increase the supply of products. Therefore, hiring new labourers and producing more goods from domestic producers occurs to meet the demand for tourism, which is called "indirect effects".

Increasing the employment of the labour force increases the total income of the residents of the tourist area that part of it is allocated to savings and part to the purchase goods and services for residents. The purchase of more goods and services by the surplus income creates additional demand and leads to more production and more employment, which is called the "induction effects". In general, "indirect effects" and "induction effects" constitute "secondary effects".

The inbound tourists to Iran in the first six months of 1399 have decreased by almost 96%, affecting Gross Domestic Product, employment, imports, and income distribution. The effects of this reduction on employment in the country, given the high unemployment rate of 10 percent is important so that policymakers can create short-term and long-term packages as much as possible to prevent the increase in unemployment in the country. The purpose of the present study is to investigate the effects of the Covid-19 pandemic on the employment of Iran's tourism sector using the labour force statistics of the year 1398 and the updated input-output table of the year 1390.

Discussion and Results

As stated, of the approximately 24 million 273 thousand people employed in Iran (according to the labour force census), 4,575,000 people are employed in tourism-related activities.

As can be seen, there is a 1.88 percent decrease in employment and an increase in unemployment, of which 1.23 percent is a direct effect of

the reduction in tourist arrivals, about 0.64 percent is based on the intersectorial relations of different sectors related to tourism, and 0.01 percent is due to induced demand.

The results extracted from the calculation of the direct, indirect, and induced effects show that 456,000 out of 4,575,000 people working in the 13 sectors related to the tourism industry have lost their jobs (299 thousand direct effects and 257 thousand indirect effects).

Conclusions

The experience of tourist countries in the Covid-19 pandemic has shown that although the arrival of the disease has severely damaged these countries, they have somehow maintained their tourism activities by creating protocols and instructions, including performing PCR tests before 72 hours of flight time, the separation of tourists and citizens of the country by creating quarantine courses, and allocation of quarantine places for suspected people.

Eventually, wholesale and retail services, transportation support and assistance services, passenger road transport, food and beverage neighbourhood services, and public accommodation have the most indirect negative impacts due to their close relationship with other industries.

Keywords: Covid-19, Employment, Input-output table, Pandemic, Tourism.

اثرات همه‌گیری کرونا بر اشتغال نیروی کار در صنایع مرتبط با گردشگری ایران

استادیار گروه گردشگری، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، تهران، ایران

ارشک مسائلی*

استادیار گروه گردشگری و میراث طبیعی، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، تهران، ایران

ناصر رضائی

استادیار گروه گردشگری و میراث طبیعی، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، تهران، ایران

خه بات درفشی

استادیار گروه رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

مهدی باسحا

چکیده

بسیاری از صنایع با به رسمیت شناخته شدن ویروس کووید ۱۹ و بیماری کرونا- در مارس ۲۰۲۰ به عنوان یک بیماری همه گیر توسط سازمان بهداشت جهانی- دچار زیان شدند. ورودی گردشگر خارجی به کشور ایران در شش ماه ابتدای سال ۱۳۹۹ نزدیک به ۹۶ درصد کاهش داشت؛ با توجه به نرخ بالای ۱۰ درصد بیکاری و برای اینکه سیاست گذاران بتوانند با ایجاد بسته‌های کوتاه مدت و بلند مدت، تاحد امکان از افزایش بیکاری در کشور ممانعت کنند اثرات این کاهش بر اشتغال کشور اهمیت دارد. تحقیق حاضر با استفاده از طرح آمارگیری نیروی کار سال ۱۳۹۸ و روش داده - ستانده به روز شده داده‌های سال، ۱۳۹۰ که تاکنون برای گردشگری استفاده نشده است، به بررسی اثر کرونا بر حوزه اشتغال بخش گردشگری ایران می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد که در درازمدت، ۱/۸۸ درصد به نرخ بیکاری اضافه می‌شود و از ۴ میلیون و ۵۷۵ هزار نفر شاغل در بخش‌های مرتبط با گردشگری، نزدیک به ۴۵۶ هزار نفر اشتغال خود را از دست می‌دهند (۲۹۹ هزار نفر اثرات مستقیم و ۲۵۷ هزار نفر اثرات غیرمستقیم). خدمات عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، خدمات پشتیبانی و کمکی حمل‌ونقل، حمل‌ونقل جاده‌ای مسافر و خدمات محل‌های صرف غذا و نوشیدنی و اقامتگاه‌های عمومی به دلیل ارتباط تنگاتنگ با سایر صنایع، بیشترین آسیب غیرمستقیم را داشته‌اند.

کلیدواژه‌ها: ایران، داده - ستانده، گردشگری، اشتغال، همه‌گیری کرونا.

مقدمه

از انتهای سال ۲۰۱۹ و ابتدای سال ۲۰۲۰، به منظور جلوگیری از گسترش کووید ۱۹، محدودیت‌های سفر و فاصله‌گذاری‌های اجتماعی اعمال شد و اثرات منفی چشم‌گیری بر فعالیت‌های اقتصادی ایجاد کرد، که نیاز به تماس‌های اجتماعی و انسانی زیاد داشتند. صنعت گردشگری را می‌توان یکی از بخش‌هایی دانست که به سرعت از کووید ۱۹ آسیب دید و در ادامه نیز با طولانی شدن همه‌گیری کرونا، وجوه مختلف اثرپذیری صنعت گردشگری و درجه آسیب‌پذیری آن مشخص شد. کسب و کارهای مرتبط با گردشگری، از جمله صنایع هتلداری، صنایع غذایی، حمل و نقل، صنایع دستی و سایر فعالیت‌های مرتبط در این دوران بیشترین ضرر را به خود دیده‌اند (سیگالا^۱، ۲۰۲۰، ۳۱۹). در سطح جهانی، در مقایسه با سال گذشته، پروازهای خروجی نزدیک به ۸۰ درصد، رزرو کردن رستوران‌ها بیش از ۹۰ درصد و رزرو هتل‌ها بیش از ۷۰ درصد افت داشته‌اند. همچنین تقاضا برای سفر زمینی نسبت به ژانویه ۲۰۲۰ بیش از ۵۰ درصد کاهش داشته‌است (مک دونالد^۲ و همکاران، ۲۰۲۰، ۱).

کشورها پروتکل‌های خاصی مانند محدودیت‌های فیزیکی را به منظور کاهش در معرض قرار گرفتن افراد با ویروس کرونا اعمال کردند. متناسب با آن، اقتصاد این کشورها به همان میزان دچار زیان و رکود شد؛ برخی داده‌ها نشان می‌دهند که مشتریان رستوران‌ها بین مارس تا می ۲۰۲۰ به شدت کاهش داشته‌اند. رزرو رستوران‌ها ۹۹ درصد کاهش داشته‌است و تا آخر جوئن، رزروها نزدیک به ۶۰ درصد سال ۲۰۱۹ بوده‌است. به هر حال، اثر جبرانی نسبی فعالیت‌های رستوران‌ها به بسته شدن آن‌ها منجر نمی‌شود، بلکه رستوران‌ها به خدمات بیرون بر و خدمات پیک به خریدار روی می‌آورند (مک دونالد، ۲۰۲۰، ۵).

آمارهای کشورهای در حال توسعه که درآمد قابل توجهی از صنعت گردشگری کسب می‌کنند نیز نشان می‌دهد که هندوستان، ترکیه و برزیل به ترتیب در سال ۲۰۱۹ نسبت به سال قبل آن، ۱۲، ۲۲ و ۱۷ درصد در اشغال هتل رشد داشته‌اند؛ در حالی که، در ژانویه ۲۰۲۰، به ترتیب ۶۴، ۷۳ و ۷۷ درصد اشغال هتل‌ها با کاهش روبه‌رو بود. این کاهش در جوئن ۲۰۲۰، برای آمریکا ۴۰، استرالیا ۵۵، اندونزی ۶۷، کانادا ۷۰، فرانسه و انگلستان نزدیک به ۷۱ درصد و برای کشورهای ژاپن، آرژانتین، ایتالیا، مکزیک، روسیه بیش از ۷۵ درصد بود (مک

1 - sigala

2 - MacDonald

دونالد و همکاران، ۲۰۲۰، ۲). به‌طور کلی، نزدیک به ۱۰ درصد اشتغال در کشورهای جزو ۲۰ اقتصاد بزرگ جهان از دست رفته‌است. این موضوع برای کشورهای اسپانیا و مکزیک به ۱۵ درصد نیز می‌رسد. کشورهایی که بخش بزرگ‌تری از کیک اقتصاد آن‌ها مرتبط با بخش گردشگری است به مراتب با مشکلات بزرگ‌تری نیز مواجه می‌شوند، در بین ۲۰ کشور اقتصادی بزرگ جهان، ایتالیا، مکزیک، اسپانیا و آمریکا از آن دسته هستند.

گرچه هم‌زمان با اثرات منفی کرونا بر اقتصاد و اشتغال، اثرات کرونا بر گردشگری بیشتر نمایان شد (میرا، ۲۰۲۰، ۱)، اما با توجه به تداوم کرونا و نیاز به بازپروری در دوران کرونا و پساکرونا، با در نظر گرفتن شرایط موجود، لزوم ایجاد پروتکل‌ها و دستورالعمل‌های بهداشتی بیشتری احساس شد و بسیاری از کشورها اصلاحاتی در این خصوص انجام دادند تا بتوانند صنعت گردشگری خود را هم‌زمان با کرونا پیش ببرند (مک کینزی، ۲۰۲۰، ۱). نکته مهم آن است که محققین این حوزه نباید به اثر مستقیم کرونا تنها بر صنعت گردشگری توجه داشته باشند، بلکه لازم است اثرات آن بر صنایع وابسته نیز مورد توجه قرار گیرد (گاسلینگ، اسکات و هال، ۲۰۲۰، ۲؛ هال، اسکات و گاسلینگ، ۲۰۲۰، ۵۷۸).

بر اساس داده‌های سال ۲۰۱۹ شورای گردشگری و سفر جهانی، درحالی‌که در سطح بین‌المللی، ۱۰/۳ درصد تولید ناخالص جهانی به‌صورت مستقیم، غیرمستقیم و القایی به گردشگری و سفر اختصاص یافته‌است، این مقدار برای ایران ۶/۸ درصد است، که نزدیک به ۳/۵ درصد نسبت به میانگین جهانی کمتر است. این موضوع برای درصد اشتغال در حوزه گردشگری نیز مصداق دارد، به‌عبارتی ۱۰ درصد جمعیت در بخش گردشگری اشتغال دارند، که این میزان در ایران ۷/۳ درصد است (شورای جهانی گردشگری و سفر، ۲۰۱۹). با توجه به نرخ بیکاری بالای ۱۰ درصد طی سالیان اخیر کشور ایران، اگرچه سهم گردشگری در تولید ناخالص ملی و اشتغال اقتصاد ایران چندان بزرگ نیست، ولی اضافه شدن بخش دیگری از شاغلین بخش به بیکاری در طولانی مدت می‌تواند اثرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی‌ای بر جامعه ایران داشته باشد، لذا مطالعه حاضر بر آن است تا، به‌عنوان اولین گام،

1 - Mair

2 - McKinsey

3 - Gossling, Scott, Hall

4 - WTTC

با بررسی اثرات کرونا بر حوزه اشتغال در بخش‌های مرتبط گردشگری ایران، میزان آسیب‌دیدگی این بخش در حوزه بیکاری را نمایان سازد.

پیشینه پژوهش

در حوزه اثرات گردشگری بر اشتغال، تحقیقات قابل توجهی در خارج و داخل کشور انجام پذیرفته است. در یکی از ابتدایی‌ترین تحقیقات انجام گرفته در حوزه اثرات مستقیم و غیرمستقیم گردشگری بر اقتصاد، هنگ و لاو^۱ (۱۹۹۰) به اثرات گردشگری سنگاپور بر میزان اشتغال پرداختند؛ نتایج نشان داد که هر یک میلیون دلار هزینه بیشتر در گردشگری سنگاپور می‌تواند ۳۰ شغل ایجاد کند، که تنها از طریق اثرات مستقیم و غیرمستقیم نزدیک به ۲۵ شغل ایجاد شده است (هنگ و لاو، ۱۹۹۰، ۲۶۵). در تحقیق دیگری که اثرات گردشگری بر رشد اقتصادی و اشتغال را مورد بررسی قرار می‌دهد، مک کارتی و سرجو^۲ (۲۰۰۶) ضریب تکاثری تولید در جامائیکا را نزدیک به یک به دست آوردند، که رقمی بسیار پایین است. در حوزه اشتغال نیز نتایج تحقیق نشان می‌دهد که هر یک درصد رشد در صنعت گردشگری می‌تواند نزدیک به ۰/۳ درصد رشد اشتغال ایجاد کند (مک کارتی و سرجو، ۲۰۰۶: ۱). ترنر و سیرز^۳ (۲۰۱۴) در تحقیقی با عنوان «گردشگری و سفر به عنوان محرک رشد اشتغال» برآورد کردند که بین سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۲، نزدیک به ۶۳ میلیون شغل جدید در حوزه گردشگری در دنیا ایجاد می‌شود، که نزدیک به ۴۱ میلیون آن در آسیا خواهد بود، بیشترین مقدار با ۲۴ میلیون به شمال شرق آسیا و پس از آن، جنوب و جنوب شرق آسیا به ترتیب با ۱۰ و ۷ میلیون (ترنر و سیرز، ۲۰۱۴، ۶۵).

جدول زیر هم که توسط شورای گردشگری و سفر جهانی تهیه شده اثرات مستقیم و کلی اشتغال در منطقه جنوبی آسیا را مورد توجه قرار می‌دهد، که سهم مستقیم گردشگری در اشتغال از ۱،۷ برای کشور بنگلادش تا ۴۴،۳ برای مالدیو متفاوت است و سهم کلی گردشگری نیز (با احتساب اثرات ثانویه) از ۳،۸ تا ۸۶،۷ درصد به ترتیب برای این دو کشور متفاوت است (شورای گردشگری و سفر جهانی، ۲۰۱۴، ۴).

1 - Heng and Low

2 - McCatty, Serju

3 - Turner & Sears

4 - WTTC

جدول (۱): میزان مشارکت مستقیم و کل کشورهای جنوب آسیا

کشور	مشارکت مستقیم گردشگری در اشتغال کل	مشارکت کلی گردشگری در اشتغال کل
بنگلادش	۱,۷	۳,۸
هندوستان	۴,۸	۷,۷
مالدیو	۴۴,۳	۸۶,۷
نپال	۳,۱	۷
پاکستان	۲,۵	۶,۳
سريلانكا	۳,۵	۸,۴
میانگین	۱۰	۲۰

منبع: شورای گردشگری و سفر جهانی، ۲۰۱۴

در مقاله دیگری با عنوان «ایجاد اشتغال در صنعت گردشگری: تحلیل داده - ستانده» که توسط پراساد و کولشرستاها^۱ (۲۰۱۶) انجام گرفت نویسندگان با ذکر سهم ۷/۵ درصدی صنعت گردشگری در نرخ اشتغال کشور هندوستان، هدف تحقیق را نقش صنعت گردشگری در اشتغال بیان می‌کنند و براین اساس، به برآورد ضریب تکاثری و میزان اشتغال ایجادشده با توجه به هزینه گردشگری خارجی می‌پردازند؛ در مدل داده - ستانده آن‌ها، ۵ بخش غذا و نوشیدنی، حمل و نقل، خدمات مسافرتی، اقامتگاه‌ها و خدمات تفریحی و فرهنگی ایفای نقش می‌کنند، که صنعت غذا و نوشیدنی، اقامتگاه‌ها، حمل و نقل، خدمات مسافرتی و خدمات تفریحی و ورزشی به ترتیب بیشترین اثرات مستقیم و غیرمستقیم را دارا هستند و در مقابل، نسبت ضرایب به مفهوم اثرات غیرمستقیم بیشتر نسبت به اثرات مستقیم عکس است (پراساد و کولشرستا، ۲۰۱۶، ۱). در تحقیقی با عنوان «اثرات اقتصادی گردشگری در مرکز فنلاند: مطالعه داده - ستانده منطقه‌ای»، توهمو^۲ (۲۰۱۷) به بررسی اثر مشارکت بخش گردشگری بر تولید منطقه‌ای، اشتغال، درآمد و مالیات پرداخت. نتایج نشان داد که اثرات اقتصادی گردشگری فنلاند بر اشتغال در سال ۲۰۱۴ به ازای هر یک میلیون یورو نزدیک به ۳۹۰ شغل برای هتل‌ها و رستوران‌ها و ۱۱۵ شغل برای بخش حمل و نقل به‌واسطه گردشگران خارجی ایجاد کرد و همچنین ۱۷۱۷ و ۳۰۱ شغل به ترتیب برای

1 - Prasad and Kulshrestha

2 - Tohmo

هتل‌ها و رستوران‌ها و بخش حمل‌ونقل به‌واسطه گردشگران داخلی ایجاد شد، که در مجموع برای ۲۵۲۳ نفر شغل ایجاد شد (توهمو، ۲۰۱۸، ۱۴).

در تحقیقی با عنوان «کووید-۱۹ و اشتغال در بخش گردشگری: اثرات و پاسخ‌ها در آسیا و اقیانوس آرام»، که توسط سازمان جهانی کار در آوریل ۲۰۲۰ منتشر شد، نویسندگان به این نکته اشاره کردند که با گسترش ویروس در جهان، بیش از ۹۶ درصد مقصدهای گردشگری جهان براساس داده‌های سازمان گردشگری جهانی سازمان ملل محدودیت‌های ورود و خروج وضع کردند. براساس داده‌های موجود اقیانوس آرام، در برخی کشورها و جزایر منطقه اقیانوس آرام، سهم اشتغال در بخش گردشگری ۱۰ تا ۱۲ درصد است. برآوردهای سازمان بین‌المللی کار برای ۱۴ کشور این منطقه از این قرار است که ۱۵,۳ میلیون نفر شاغل در گردشگری با شیوع کووید-۱۹ در خطر امنیت شغلی قرار گرفتند، ۶,۴ میلیون نفر زن و ۸,۹ میلیون نفر مرد. دولت‌های این منطقه با معرفی بسته‌ها و سیاست‌های حمایتی برای فعالین صنعت گردشگری به این بحران پاسخ مناسب دادند (سازمان جهانی کار، ۲۰۲۰، ۲).

در تحقیقی با عنوان «اثرات کووید-۱۹ بر گردشگری و اشتغال اقامتگاه‌ها»، که توسط زینب کارساووران در ترکیه انجام گرفت، نویسنده از دو بعد به بررسی نیروی کار پرداخته است: اول) اشتغال ازدست‌رفته و دوم) شرایط بد کاری در دوران کرونا. ازدست‌دادن شغل باعث ایجاد فشار مالی، وخامت اوضاع و سلامت جسمی - روانی می‌شود و می‌تواند پیامدهای اجتماعی‌ای هم به همراه داشته باشد. نیروهای کاری‌ای که اشتغال خود را حفظ کردند و بیکار نشدند نیز با خطرات سلامتی، افزایش ناپایداری و تزلزل امنیت شغلی و تغییر روش‌های کار، که از نتایج منفی بحران کووید-۱۹ است، مواجه‌اند (کارساووران، ۲۰۲۱، ۵۴۰).

در مقاله دیگری با عنوان «اثرات فوری کووید-۱۹ بر اشتغال گردشگری در اسپانیا: عدم امنیت شغلی»، پرلس رییس و همکاران از داده‌های اشتغال و خوداشتغالی‌ای که از ژانویه ۲۰۱۷ تا اپریل ۲۰۲۰ منتشر شده بودند، و با روش باکس جنکینز (ARIMA) و مدل‌های سری زمانی ساختاری، به برآورد تغییرات اشتغال پرداختند. اثرات اولیه همه‌گیری برای فعالیت‌های مرتبط با گردشگری به این صورت بوده که تأمین اجتماعی افراد کاهش یافته است، لذا دولت به‌منظور جلوگیری از سقوط احتمالی اشتغال، سیاست‌های عمومی و

حمایتی را اجرا کرده‌است. نتایج نشان می‌دهد که فعالیت کارگران خوداشتغالی که در شرکت‌های کوچک و متوسط کار می‌کنند بین فوریه و آپریل ۲۰۲۰ تقریباً ۱/۹۵ درصد کاهش یافته‌است. در ابتدای همه‌گیری، خدمات غذا و نوشیدنی بیش از سایرین تحت تأثیر قرار گرفت، به طوری که تقریباً ۵ درصد کاهش اشتغال بیشتری را تجربه کرد (پرلس رییس و همکاران، ۲۰۲۱، ۴).

تحقیقات قابل توجهی نیز در داخل کشور درباره استفاده از داده - ستانده برای حوزه گردشگری و نیروی کار انجام شده‌است؛ برای مثال، صباغ کرمانی و امیریان در تحقیقی با عنوان «بررسی اثرات اقتصادی توریسم در جمهوری اسلامی ایران با استفاده از تحلیل داده - ستانده»، که در سال ۷۹ انجام پذیرفت به بررسی اثر افزایش مخارج گردشگران خارجی بر تولید، درآمد، اشتغال، عواید دولت و توزیع درآمد پرداختند. نتایج نشان داد که هتل‌ها بیشترین سهم را در ایجاد اشتغال داشتند و گردشگری خارجی در ایجاد اشتغال از رتبه چهارم در بین بخش‌های مختلف برخوردار بوده‌است (Sabagh Kermani, Amirian, 2000, 75). عیسی‌زاده و قدسی در سال ۱۳۹۱ مقاله‌ای با عنوان «محاسبه ضرایب اشتغال‌زایی بخش گردشگری در اقتصاد ایران با استفاده از مدل داده - ستانده» به چاپ رساندند... در این مطالعه، بخش عمده‌فروشی و خرده‌فروشی با ضریب نرمال ۰/۰۰۲ و ضریب نسبی ۱۵/۱۵ رتبه نخست را کسب کردند. در این مطالعه، از داده - ستانده سال ۱۳۸۰ استفاده شده‌است (عیسی‌زاده، قدسی، ۱۳۹۱، ۱۶۸). در تحقیق دیگری با عنوان «شناسایی بخش‌های کلیدی در صنعت گردشگری ایران بر مبنای مدل داده - ستانده» که توسط فرزین و همکاران در سال ۱۳۹۴ انجام پذیرفت نویسندگان با استفاده از جدول داده - ستانده سال ۱۳۸۵ کشتش تولید و سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف گردشگری را مورد محاسبه قرار دادند، که نتایج گویای آن است که بخش خدمات حمل‌ونقل آبی به‌عنوان بخش کلیدی مورد توجه قرار می‌گیرد (Farzin, Zandi, Abdi, and Abbaspour, 2015:65). در تحقیق دیگری، با عنوان «اثرات اقتصادی ورود گردشگران داخلی به قم (رویکرد داده - ستانده دو منطقه‌ای)»، بزازان و آزادانا (۱۳۹۷) به بررسی اثرات اقتصادی این موضوع با استفاده از روش غیرآماري AFLQ پرداختند. نتایج نشان داد که ورود گردشگران داخلی به قم، ۲۲۹۶۹ نفر، معادل ۸/۰۸ درصد افزایش اشتغال استان قم در بخش گردشگری بوده‌است، که این میزان برای کل کشور ۲۶۱۶۳ نفر است (Bazzazan, Azaddana, 2018,8).

تا زمان نگارش مقاله حاضر، در حوزه گردشگری و کرونا در سطح کشور، تحقیق خاصی در حوزه اقتصاد کلان صورت پذیرفته و اغلب تحقیقات انجام گرفته، در سطح خرد یا برنامه‌ریزی در دوران پسا کرونا بوده‌اند؛ مثلاً میرتقیان و همکاران (۹۹) به بررسی رفتار جامعه میزبان نسبت به گردشگران در دوران کرونا پرداختند، که طبق نتایج، نگرش مردم رامسر به گردشگران در زمان کرونا منفی بود، ولی بخشی از مردم که وابستگی معیشتی به گردشگری داشتند معتقد بودند که تحت شرایطی می‌توان پذیرای گردشگران بود (Mirtaghian Rudsari, et al, 2020,115). اکبری و انصاری نیز به بازشناسی محرک‌های مؤثر بر رقابت‌پذیری سفر و گردشگری برای دوران پسا کرونا پرداختند. نتایج مطالعه‌شان نشان داد که محرک‌های تقویت تورهای مسافرتی برای جذب گردشگر (آمادگی زیرساختی)، انتخاب ایران به دلیل تجربه قبلی (آمادگی شرایط و چهارچوب قانونی گردشگری) و آمادگی جهش سفر و میزبانی شایسته از گردشگران (آمادگی زیرساختی) بیشترین ضریب تاثیرگذاری را از بین ۴۱ محرک اصلی بر گردشگری در دوران پسا کرونا دارند (Akbari, Ansari, 2020).

مدل نظری تعادل بخشی - گردشگری

همان‌طور که مشخص است اشتغال مجموعه‌ای از وظایف و مسئولیت‌های مستمر و مرتبط و مشخص است. در هر جامعه، عده‌ای از جمعیت فعال شاغل هستند. مطابق تعریف، «شاغل^۱» کسی است که کار یا شغلی را داراست و به این کار و شغل به‌عنوان یک تخصص و حرفه آگاهی دارد. وضعیت داشتن و مشغول بودن جمعیت به شغل معینی را «اشتغال^۲» می‌گویند. به عبارت دیگر، اشتغال به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن به ازای شرکت مستقیم و فعال در جریان تولید و انجام خدمات، پاداش یا مزدی به صورت نقدی یا جنسی پرداخت می‌شود. شرایطی را که کلیه افراد فعال جامعه بتوانند کار مناسبی را به آسانی پیدا کنند و در هر زمان نسبت زیادی از جمعیت مشغول کار باشند «اشتغال کامل» می‌نامند؛ در غیر این صورت، اشتغال ناقص در کشور حاکم است. اصولاً در اقتصادهای مختلف، نرخ ۵ درصد را به‌عنوان نرخ طبیعی بیکاری مدنظر قرار می‌دهند. به عبارتی، چنانچه ۵ درصد جامعه به دنبال شغل مناسب خود باشند اشتغال کامل در آن اقتصاد وجود دارد. با توجه به اینکه اقتصاد ایران طی چند

1 - employed

2 - employment

دهه گذشته، با افزایش جمعیت، همواره نرخ بالاتر بیکاری را تجربه کرده (بر اساس آمار رسمی ۱۰ درصد و بالاتر)، می‌توان از تحلیل تعادل بخشی ایستا استفاده کرد. در تحلیل تعادل بخشی ایستا فرض می‌شود که ظرفیت خالی برای اشتغال و سایر عوامل تولید وجود دارد؛ به طوری که، چنانچه تقاضا افزایش یابد، قیمت‌ها افزایش نمی‌یابند یا به عبارتی، تابع عرضه نیروی کار کاملاً کشش پذیر است و به هر میزان تقاضا وجود داشته باشد، عرضه بدون تغییر قیمت، خود را با آن تطابق خواهد داد و تنها تولید، اشتغال و درآمد شاغلین تغییر می‌کند. آرچر بیان می‌کند که ضریب تکاثری، به عنوان اصلی‌ترین بخش تحلیل تعادل بخشی، عملکرد اقتصادی صنعت گردشگری را اندازه می‌گیرد، که وابسته به صنایع بسیاری است و اثرات کوتاه‌مدت اقتصادی تغییر در هزینه‌های گردشگری را مورد توجه قرار می‌دهد (آرچر^۱، ۱۹۸۲، ۲۴۰). بر این اساس، در ادامه، به سه اثر اصلی گردشگری در اقتصاد و ضریب تکاثری خواهیم پرداخت.

همان‌طور که مشخص است گردشگران هزینه‌هایی برای خرید کالا و خدمات در مقصدها انجام می‌دهند، که برخی از آن‌ها به‌طور مستقیم برای پرداخت هزینه‌های اقامتگاه، مراکز غذایی و رستوران‌ها، خرید خرده‌فروشی، حمل‌ونقل و تفریحات مربوطه‌اند، که چون در صنایع گردشگری انجام می‌شوند و درآمدهایی برای این صنایع دارند از آن‌ها به‌عنوان «اثرات مستقیم» گردشگری بر اقتصاد نام می‌برند («اثرات اولیه»).

بخشی از درآمدهای به‌دست‌آمده برای خرید کالاها و خدمات واسطه جهت ایجاد محصولات گردشگری استفاده می‌شود، که به آن‌ها تقاضای واسطه‌ای می‌گویند. مابقی درآمد برای پرداخت عوامل تولید نیروی کار، سرمایه و زمین تحت عنوان دستمزدها، بهره و سود پرداخت می‌شوند، مقداری برای مالیات بخش‌های مختلف گردشگری و مابقی پس‌انداز می‌شود. بر اساس افزایش تقاضای محصولات گردشگری، بازیگران صنعت گردشگری و صنایع وابسته به افزایش عرضه محصولات ترغیب می‌شوند و نیروی کار جدید بیشتر از تولیدکنندگان داخلی برای پاسخ به تقاضای گردشگری استخدام می‌شود که به آن «اثرات غیرمستقیم» می‌گویند («اثرات ثانویه»).

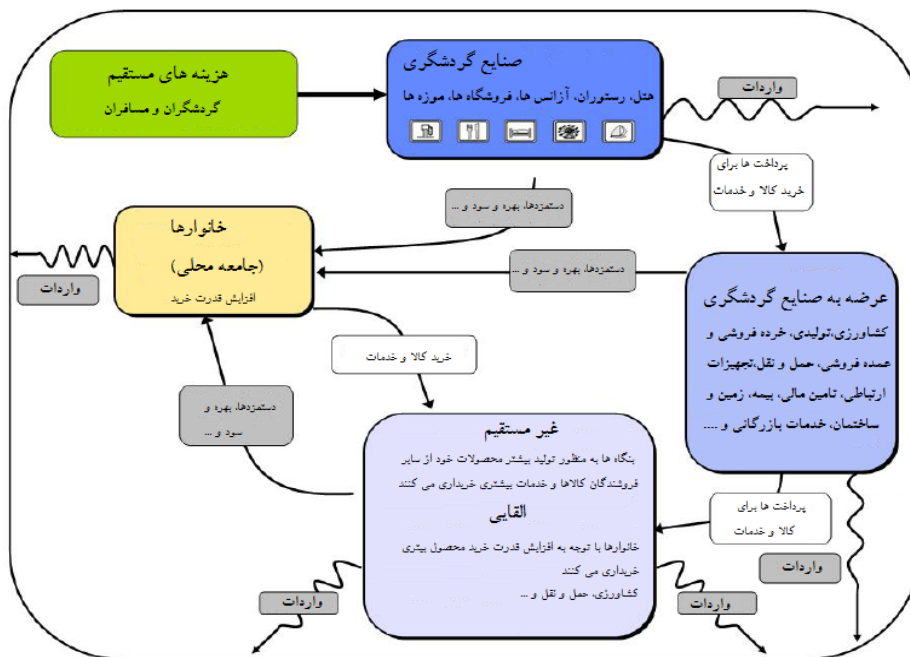
افزایش استخدام نیروی کار درآمد کل ساکنان محلی منطقه گردشگری را افزایش می‌دهد که بخشی از آن به پس‌انداز و بخشی برای خرید کالا و خدمات ساکنین تخصیص

می‌یابد. خرید بیشتر کالاها و خدمات توسط مازاد در آمد به دست آمده تقاضای اضافه ایجاد می‌کند و خود به تولید بیشتر و اشتغال بیشتر منجر می‌شود، که به آن «*اثر القایی*» می‌گویند («*اثرات ثانویه*»). به طور کلی، «اثر غیرمستقیم» «اثر القایی» و «اثرات ثانویه» را تشکیل می‌دهد. در نمودار ذیل، اثرات کلان هزینه‌های گردشگری بر اقتصاد مشخص شده‌اند.

بر اساس مطالب فوق، اثرات گردشگری بر اقتصاد به موارد ذیل بستگی دارد:
 ۱- الگوی هزینه‌ای گردشگران و مشخصات آن‌ها می‌تواند اثر مستقیمی بر اقتصاد بگذارد (گاسپرینو، ۲۰۰۸، ۲)؛ در این خصوص، دلیل مسافرت، طول مدت اقامت و اقامتگاه انتخابی بر ساختار هزینه‌ای گردشگری اثر گذار است.

۲- مشخصه‌های صنایع گردشگری و اقتصاد محلی - منطقه‌ای
 توانایی اقتصاد محلی منطقه گردشگری جهت ایجاد رضایتمندی صنایع گردشگری از اهمیت برخوردار است، به عبارتی چند درصد صنایع گردشگری به خود منطقه تعلق دارد و به چه میزان می‌تواند رضایتمندی گردشگران را به همراه داشته باشد (گاسپرینو، ۲۰۰۸، ۲).

شکل (۱): مدل مفهومی هزینه‌های گردشگری بر اقتصاد کلان (گاسپرینو، ۲۰۰۸، ۳)

روش

جداول داده - ستانده بدین صورت است که ستانده یک محصول ورودی و داده تولیدی سایر بخش‌هاست. با توجه به اینکه ارتباط هر بخش با بخش‌های دیگر توسط جدول داده - ستانده به صورت محصول نهایی و واسطه‌ای ایجاد شده، ابزاری مناسب برای تحلیل بخشی ایستا به شمار می‌رود. جدول داده - ستانده سال ۱۳۹۰ که به روز شد شامل ۱۵۵ محصول و ۱۱۰ فعالیت بود، که در نهایت با محاسبه جداول ضرایب مستقیم (لئونتیف) اقتصاد ایران به جدول ۹۹ در ۹۹ محصولی دست خواهد یافت، با دسته‌بندی جدول داده - ستانده به یک جدول ۹۹×۹۹ صنعتی تبدیل می‌شود. در مدل حاضر، ستانده اقتصاد به صورت زیر تبدیل می‌شود:

$$X = \begin{bmatrix} x_1 \\ \vdots \\ x_{99} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} a_{11} & \cdots & a_{199} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{991} & \cdots & a_{9999} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x_1 \\ \vdots \\ x_{99} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} y_1 \\ \vdots \\ y_{99} \end{bmatrix} = AX + Y$$

در فرمول‌بندی فوق، X بردار ستانده بخش‌های مختلف است، A ماتریس تقاضای میانی صنایع مختلف و Y تقاضای نهایی برون‌زای صنایع در مدل است. هر درایه A ارتباط بین داده و ستانده را بین دو بخش مشخص می‌کند.

با توجه به اثرات متقابل صنایع مختلف و همچنین اثرگذاری صنعت گردشگری بر سایر صنایع می‌توان محاسبه اثرات گردشگری ۱۳ مورد زیر از ۹۹ محصول جدول ضرایب مستقیم انتخاب شده، که ۵ مورد اول از بخش حمل‌ونقل و ۸ مورد آخر در خصوص کالاها و سایر خدمات بخش گردشگری است، را برشمرد:

- ۱) خدمات پشتیبانی و کمکی حمل‌ونقل، ۲) خدمات حمل‌ونقل با راه آهن، ۳) خدمات حمل‌ونقل جاده‌ای مسافر، ۴) خدمات حمل‌ونقل آبی، ۵) خدمات حمل‌ونقل هوایی، ۶) خدمات عمده‌فروشیو خرده‌فروشی، ۷) خدمات اقامتگاه‌های عمومی، ۸) خدمات محل‌های صرف غذا و آشامیدنی، ۹) خدمات آژانس‌های مسافرتی، ۱۰) خدمات دینی و مذهبی، ۱۱) خدمات هنری، کتابخانه‌ها و موزه‌ها، ۱۲) خدمات ورزشی و تفریحی و ۱۳) خدمات بیمه.

برای مثال، در ماتریس A ، درایه a_{38} جریان اقتصادی از ستانده خدمات حمل‌ونقل جاده‌ای مسافر به خدمات محل‌های صرف غذا و نوشیدنی است؛ به عبارتی، تمام نیازهای محل‌های

صرف غذا و نوشیدنی از خدمات حمل و نقل جاده‌ای مسافر را شامل می‌شود. با بازتعریف فرمول فوق می‌توان نوشت:

$$X = (I - A)^{-1}Y$$

در معادله فوق، $(I - A)^{-1}$ ماتریس معکوس لئونتیف است که با عنوان ضرایب فنی کل (شامل اثرات مستقیم، غیر مستقیم و القایی) شناخته می‌شود. جمع ستون j ماتریس ضرایب فنی کل ضریب ستانده صنعت j را مشخص می‌کند. موضوع فوق را می‌توان برای تغییرات ایجادشده در گردشگری و اثرات آن بر تولید ناخالص داخلی به شرح ذیل تدوین کرد:

$$\Delta X = (I - A)^{-1}\Delta Y$$

از طریق فرمول‌های فوق می‌توان میزان تولید را متناسب با تقاضای نهایی محاسبه کرد؛ برای اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی نیز می‌توان از فرمول زیر استفاده کرد:

$$L = IX = I(I - A)^{-1}Y$$

$$\Delta L = I\Delta X = I(I - A)^{-1}\Delta Y$$

فرمول اول میزان اشتغال خالص متناسب با تغییرات تقاضای نهایی را نمایش می‌دهد، که در آن، L بردار شاغلین در بخش‌ها و $(I - A)^{-1}$ ماتریس معکوس لئونتیف و I ضرایب اشتغال بخش‌هاست و فرمول دوم تغییرات نیروی کار را متناسب با تغییرات تقاضای نشان می‌دهد. چنری و واتانابه (۱۹۵۸) شاخص‌هایی از پیوندهای پسین و پیشین را معرفی کردند که بر روابط مستقیم بین فعالیت‌های اقتصادی و جدول ضرایب فنی مستقیم استوار بود و بر اساس آن‌ها، ساختار تولید در کشورهای ژاپن، ایتالیا، ایالات متحده آمریکا و نروژ را با یکدیگر مقایسه کردند. این شاخص‌ها که به شاخص‌های پیوند پسین و پیشین «چنری و واتانابه» موسوم‌اند عبارت‌اند از (Atvan 2006, 83):

$$BL_j^c = \sum_{i=1}^n \frac{Z_{ij}}{x_j} = \sum_{i=1}^n a_{ij} \text{ شاخص پیوند پسین}$$

$$FL_i^c = \sum_{j=1}^n \frac{Z_{ij}}{x_i} = \sum_{j=1}^n a_{ij} \text{ شاخص پیوند پیشین}$$

شاخص پیوند پسین رابطه مستقیم یک فعالیت با فعالیت‌های تامین‌کننده نهاده‌های واسطه‌ای را نشان می‌دهد و مشخص می‌کند که چنانچه فعالیت j بخواهد یک واحد ستانده خود را افزایش دهد خریدهای خود را از بخش‌های تامین‌کننده واسطه‌ای به چه میزان افزایش دهد. شاخص پیوند پیشین نیز روابط مستقیم یک بخش را با سایر بخش‌ها به‌عنوان تامین‌کننده نیازهای واسطه‌ای نشان می‌دهد و بیانگر آن است که چنانچه ستانده بخش i یک واحد افزایش یابد چه میزان از آن به‌عنوان مصارف واسطه در اقتصاد بین فعالیت‌های مختلف توزیع می‌شود (Atvan, 2006, 84). چنانچه علاوه بر روابط مستقیم، روابط غیرمستقیم مورد توجه قرار گیرند ماتریس معکوس لئونتیف مورد توجه قرار می‌گیرد:

$$BL^R_j = \sum_{i=1}^n b_{ij} \text{ شاخص پیوند پسین}$$

$$FL^R_i = \sum_{j=1}^n b_{ij} \text{ شاخص پیوند پیشین}$$

با استفاده از فرمول‌های فوق، روابط اشتغال پیشین و پسین بخش‌های مختلف اقتصادی را می‌توان محاسبه کرد. روابط پیشین بخش i نشان‌دهنده میزان وابستگی این بخش به نهاده‌های خود و سایر بخش‌های اقتصادی است و روابط پسین، میزان وابستگی سایر بخش‌ها به این بخش به‌عنوان نهاده را نشان می‌دهند. ارتباط‌ها با مقدار یک نرمال می‌شوند و مقدار بزرگ‌تر از یک نشان می‌دهد که ارتباط بالاتری نسبت به میانگین با سایر صنایع دارد. به‌طور مشابه، چنانچه این مقدار از یک کم‌تر باشد مشخص می‌کند که ارتباط کم‌تری نسبت به میانگین با سایر صنایع دارد:

$$BL^C_j = \sum_{i=1}^n a_{ij} \text{ شاخص پیوند پسین:}$$

$$FL^C_i = \sum_{j=1}^n a_{ij} \text{ شاخص پیوند پیشین:}$$

پس از شکل نرمال‌شده، شاخص‌های ارتباط پسین و پیشین راسمیوسن تحت عنوان شاخص «قدرت انتشار» و «حساسیت پراکندگی» (هیرشمن - راسمیوسن) ارائه شد، که عبارت است از:

$$PD_j = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_{ij}}{\frac{1}{n^2} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n a_{ij}}$$

$$SD_i = \frac{\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n a_{ij}}{\frac{1}{n^2} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n a_{ij}}$$

برای اشتغال نیز می‌توان مورد فوق را مورد استفاده قرار داد. نکته مهم آن است که بر اساس تحقیق میلر و بلر (۲۰۰۹) بهترین معیار اندازه‌گیری پیوندهای پسین و پیشین شاخص b_j است (Atvan, 2006, 86)؛ لذا پیوند نرمال‌شده اشتغال را می‌توان به شکل زیر درآورد:

$$(ENBL) = [(1/n)L_j] / \left[\left(\frac{1}{n^2} \right) \sum_j L_j \right]$$

داده‌ها

برای برآورد اثرات کرونا بر اشتغال نیروی کار از اطلاعات جمع‌آوری شده طرح آمارگیری نیروی کار سال ۱۳۹۸ توسط مرکز آمار در «ایران» استفاده شده است (STATISTICAL CENTRE OF IRAN, 2019)؛ در این مدل، برای دستیابی به برآوردهای مورد نظر، خانوارهای نمونه و اعضای آن وزن‌دهی می‌شوند. وزن‌دهی در هر فصل در سه مرحله «اعمال وزن پایه»، «تعدیل وزن برای بی‌پاسخی کامل» و «تعدیل وزن براساس پیش‌بینی‌های جمعیتی» انجام می‌گیرد. وزنی که پس از اعمال مراحل وزن‌دهی به دست می‌آید مشخص می‌کند هر فرد در نمونه نماینده چند نفر در جامعه است.

براساس اطلاعات جمع‌آوری شده مرکز آمار در طرح نیروی کار، ۶۰۶۴۸ خانوار انتخاب شدند، که استان تهران با ۲۶۵۲ خانوار بیشترین حجم خانوار و استان اردبیل با ۱۵۳۶ خانوار کم‌ترین مقدار حجم خانوار را در بین استان‌ها به خود اختصاص می‌دهند. مهم‌ترین بخش مرتبط با کرونا بخش خدمات است که بخش گردشگری نیز جزو این بخش است، که با صنایع دیگر نیز ارتباط دارد؛ نکته مهم آن است که با توجه به اینکه بخش گردشگری از بنگاه‌های کوچک و متوسط تشکیل شده محاسبه میزان آسیب‌پذیری این صنعت نسبت به صنایع تولیدی به مراتب سخت‌تر است. با توجه به این موضوع، مطالعه حاضر اثرات کاهش ورودی گردشگر در دوران کرونا را بر تولید ناخالص داخلی به عنوان سطح کلان اقتصادی

مورد بررسی قرار می‌دهد. بدین منظور از جداول داده - ستانده سال ۱۳۹۰ مرکز آمار ایران که به روش RAS به‌هنگام شده استفاده شده است (STATISTICAL CENTRE OF IRAN, 2017).

شایان ذکر است که در تحقیقات قبلی درباره این حوزه، از جداول ۱۳۸۰ و قبل از آن استفاده شده است و در این تحقیق برای اولین بار از جداول داده - ستانده به‌روز شده ۱۳۹۰ در سطح ملی استفاده شده است. کد فعالیت ۱۳ بخش مرتبط با گردشگری براساس تفصیلی ترین سطح کد ISIC.rev4 استخراج شده است. جدول زیر میزان و درصد اشتغال و بیکاری در سه بخش اصلی اقتصاد در سال ۱۳۹۸ را براساس طرح آمارگیری نیروی کار به نمایش می‌گذارد. بیش از نیمی از شاغلین و بیش از نیمی از بیکاران در بخش خدمات فعال‌اند.

جدول (۲): میزان اشتغال و بیکاری در بخش‌های اصلی اقتصاد

اشتغال در بخش‌های اصلی	کشاورزی	صنعت	خدمات	کل
جمعیت شاغل	۴،۲۹۲،۵۴۱	۷،۷۶۶،۰۱۷	۱۲،۲۱۲،۹۰۱	۲۴،۲۷۳،۵۱۷
درصد جمعیت بخشی شاغل	۱۷،۷	۳۲	۵۰،۳	۱۰۰
جمعیت بیکاران	۱۱۱،۸۷۹	۶۷۰،۸۳۷	۸۴۷،۶۹۶	۱۶۳۱۰،۶۹
درصد جمعیت بخشی بیکار	۶،۹	۴۱،۱	۵۲	۱۰۰

منبع: طرح آمارگیری نیروی کار سال ۱۳۹۸ مرکز آمار ایران

یافته‌ها

طی شش ماه ابتدای سال ۱۳۹۹، میزان ورود گردشگر براساس داده‌های معاونت گردشگری وزارت میراث فرهنگی و گردشگری مستخرج از داده‌های پلیس گذرنامه و مهاجرت ناجا نسبت به سال قبل نزدیک به ۹۶ درصد کاهش داشته است، که می‌توان نتیجه گرفت که تغییرات تقاضای گردشگری برای محصولات گردشگری، از جمله ۱۳ محصول موجود در جدول داده - ستانده، ۹۶ درصد کاهش داشته است.

جدول (۳): آمار شاغلین بخش گردشگری استخراجی از طرح آمارگیری نیروی کار سال ۱۳۹۸

شاغلین بخش	فعالیت
۲۷۹۲۸۷۲	خدمات عمده‌فروشی و خرده‌فروشی
۱۰۵۶۷	خدمات حمل‌ونقل با راه‌آهن
۷۰۰۸۰۲	خدمات حمل‌ونقل جاده‌ای
۴۹۵۸۴	خدمات حمل‌ونقل آبی
۱۸۵۸	خدمات حمل‌ونقل هوایی
۳۰۹۸۱۶	خدمات پشتیبانی و کمکی حمل‌ونقل
۲۰۶۳۵۰	خدمات اقامتگاه‌های عمومی
۳۲۱۸۹۳	خدمات محل‌های صرف غذا و آشامیدنی
۲۰۴۳۸	خدمات آژانس‌های مسافرتی
۱۷۴۱۸	خدمات بیمه
۶۶۳۰۶	خدمات دینی و مذهبی
۲۲۰۶	خدمات هنری، کتابخانه‌ها و موزه‌ها
۷۵۰۱۵	خدمات ورزشی و تفریحی

جدول فوق میزان اشتغال در بخش‌های مرتبط با بخش گردشگری در طرح آمارگیری نیروی کار سال ۱۳۹۸ را نشان می‌دهد. همان‌طور که بیان شد، از نزدیک به ۲۴ میلیون و ۲۷۳ هزار نفر شاغل در ایران (بر اساس طرح آمارگیری نیروی کار)، ۴ میلیون و ۵۷۵ هزار نفر در فعالیت‌های مرتبط با گردشگری شاغل هستند. با توجه به اینکه تقاضا شامل تقاضای گردشگران ورودی و مصارف داخلی است، از میزان مشارکت گردشگری در تولید ناخالص داخلی به عنوان ضریب تعدیل استفاده می‌شود.

جدول (۴): ضرایب مستقیم و غیرمستقیم بخش‌های مختلف گردشگری

فعالیت	اثرات مستقیم	اثرات غیرمستقیم	اثرات کل
خدمات عمده‌فروشی و خرده‌فروشی	-۰,۷۵	-۰,۵۲	-۱,۲۷
خدمات حمل‌ونقل با راه‌آهن	۰	۰	۰
خدمات حمل‌ونقل جاده‌ای مسافر	-۰,۱۹	-۰,۰۳	-۰,۲۲
خدمات حمل‌ونقل آبی	-۰,۰۱	۰	-۰,۰۱
خدمات حمل‌ونقل هوایی	۰	۰	۰
خدمات پشتیبانی و کمکی حمل‌ونقل	-۰,۰۸	-۰,۰۸	-۰,۱۶
خدمات اقامتگاه‌های عمومی	-۰,۰۶	۰	-۰,۰۶
خدمات محل‌های صرف غذا و آشامیدنی	-۰,۰۹	-۰,۰۱	-۰,۱

ادامه جدول (۴).

فعالیت	اثرات مستقیم	اثرات غیرمستقیم	اثرات کل
خدمات آژانس های مسافرتی	-۰,۰۱	۰	-۰,۰۱
خدمات دینی و مذهبی	-۰,۰۲	۰	-۰,۰۲
خدمات هنری، کتابخانه ها و موزه ها	۰	۰	۰
خدمات ورزشی و تفریحی	-۰,۰۲	۰	-۰,۰۲
خدمات بیمه	-۰,۰۱	۰	-۰,۰۱
مجموع	-۱,۲۳۰۴	-۰,۶۴۸۱	-۱,۸۷۸۵

همان طور که ملاحظه می شود، نزدیک به ۱/۸۷ درصد کاهش اشتغال و افزایش بیکاری ایجاد می شود، که ۱/۲۳ درصد آن اثرات مستقیمی است که بر اثر کاهش ورود گردشگر در صنعت گردشگری ایجاد شده است و نزدیک به ۰/۶۴ درصد نیز بر اساس روابط بین بخشی بخش های مختلف مرتبط با گردشگری با توجه به رابطه تنگاتنگ این بخش با سایر بخش ها ایجاد شده است.

جدول (۵): میزان اشتغال ازدست رفته بخش های گردشگری (واحد: نفر اشتغال)

فعالیت	اثرات مستقیم	اثرات غیرمستقیم	اثرات کل
خدمات عمده فروشیو خرده فروشی	-۱۸۲۳۱۹	-۱۲۶۵۴۴	-۳۰۸۸۶۳
خدمات حمل و نقل با راه آهن	-۶۹۰	-۱۲۸	-۸۱۸
خدمات حمل و نقل جاده ای مسافر	-۴۵۷۴۸	-۷۳۱۰	-۵۳۰۵۸
خدمات حمل و نقل آبی	-۳۲۳۷	-۴۱۶	-۳۶۵۳
خدمات حمل و نقل هوایی	-۱۲۱	-۱۵	-۱۳۶
خدمات پشتیبانی و کمکی حمل و نقل	-۲۰۲۲۵	-۱۸۶۲۲	-۳۸۸۴۷
خدمات اقامتگاه های عمومی	-۱۳۴۷۱	-۷۸۸	-۱۴۲۵۹
خدمات محل های صرف غذا و آشامیدنی	-۲۱۰۱۳	-۲۵۷۴	-۲۳۵۸۸
خدمات آژانس های مسافرتی	-۱۳۳۴	-۵۸	-۱۳۹۲
خدمات دینی و مذهبی	-۴۳۲۸	-۳۱۲	-۴۶۴۱
خدمات هنری، کتابخانه ها و موزه ها	-۱۴۴	-۵	-۱۴۹
خدمات ورزشی و تفریحی	-۴۸۹۷	-۱۱۸	-۵۰۱۵
خدمات بیمه	-۱۱۳۷	-۴۱۶	-۱۵۵۳
مجموع	-۲۹۸۶۶۴	-۱۵۷۳۰۶	-۴۵۵۹۷۰

بر اساس ضرایب اثرات مستقیم و غیرمستقیم، مقدار شغل‌های ازدست‌رفته مستقیم نزدیک به ۲۹۹ هزار شغل و تعداد شغل‌های غیرمستقیم ازدست‌رفته نزدیک به ۱۵۷ هزار شغل بود، که در مجموع، ۴۵۶ هزار شغل از دست رفته است، یعنی معادل ۱/۸۷ درصد میزان شاغلین این بخش.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، کاهش ۹۶ درصدی گردشگران در بلندمدت نزدیک به ۱/۸۷ درصد شغل‌های ایجادشده را با ثابت در نظر گرفتن سایر شرایط کاهش می‌دهد، که در قیاس با کشورهای با گردشگری بالا، رقم چندان بزرگی نیست، که دلیل آن سهم کوچک‌تر گردشگری در اقتصاد ایران در مقایسه با کشورهای گردشگری پذیر است. البته ذکر این نکته ضروری است که با توجه به ارتباطات تنگاتنگ بخش گردشگری با سایر بخش‌های تولیدی و خدماتی و همچنین ساختار صنعت که بر اساس بنگاه‌های کوچک و متوسط شکل گرفته و این موضوع که گردشگری از اجزای بخش خدماتی و کاربر است، به عبارتی نیروی انسانی نقش وسیعی در این بخش دارد (بر خلاف سایر صنایع که سرمایه‌بر هستند)، کاهش ورودی گردشگری ضریب تکاثری به مراتب بالاتری در حوزه نیروی انسانی دارد و لذا ۱/۲۳ درصد به‌طور مستقیم و ۰/۶۴ درصد را در ارتباطات درون بخشی اقتصاد از کار بیکار می‌کند. در بین بخش‌های مختلف، همان‌طور که انتظار می‌رفت، خدمات عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، خدمات پشتیبانی و کمکی حمل‌ونقل، حمل‌ونقل جاده‌ای مسافر و خدمات محل‌های صرف غذا و آشامیدنی و اقامتگاه‌های عمومی به دلیل ارتباط تنگاتنگ با سایر صنایع، بیشترین اثر منفی غیرمستقیم را دارا هستند و بخش‌هایی مانند موزه‌ها و خدمات هنری، حمل‌ونقل هوایی و آژانس‌های مسافرتی به دلیل ارتباط کم‌تر با سایر صنایع، کم‌ترین اثر غیرمستقیم در بین بخش‌های مختلف مرتبط با گردشگری را دارا هستند. با در نظر گرفتن تغییر ۰/۹۶- در ورود گردشگر و به تبع آن کاهش ۱/۸۷ درصد اشتغال، ضریب تکاثر نوع اول اشتغال برابر است با:

$$\text{ضریب تکاثر اشتغال نوع اول} = \frac{\text{اثر مستقیم} + \text{اثر غیر مستقیم}}{\text{اثر مستقیم}} = \frac{-1.87}{-1.23} = 1.520$$

به عبارتی، هر یک واحد تغییر در اشتغال گردشگری، علاوه بر اثر مستقیم بر اشتغال، نزدیک به ۰/۵۲ واحد تغییر در اشتغال سایر صنایع مربوط ایجاد می‌کند (اثرات غیرمستقیم).

چنانچه خانوار به‌عنوان بخش اقتصادی در مدل وارد گردد، مدل به‌صورت داده - ستانده بسته در می‌آید، که در آن اثرات مازادی که از قرار دادن خانوار در ساختار داده - ستانده به‌دست می‌آید را اثرات القایی می‌گویند؛ به بیان دیگر، علاوه بر اثرات متقابل صنایع، کاهش یا افزایش در آمد خود می‌تواند بر خرید کلیه صنایع اثرگذار باشد، که از آن تحت عنوان اثرات القایی نام می‌برند. جدول ذیل بر اساس ساختار داده - ستانده بسته (وارد کردن خانوار به‌عنوان یک بخش) به‌دست آمده‌است.

جدول (۶): ضرایب مستقیم، غیرمستقیم و القایی بخش‌های مختلف گردشگری

رتبه	اثرات کل	اثرات القایی	اثرات غیرمستقیم	اثرات مستقیم	فعالیت
۱	-۱,۲۷	۰	-۰,۵۲	-۰,۷۵	خدمات عمده‌فروشی و خرده‌فروشی
۱۱	۰	۰	۰	۰	خدمات حمل‌ونقل با راه آهن
۲	-۰,۲۲	-۰,۰۱	-۰,۰۳	-۰,۱۹	خدمات حمل‌ونقل جاده‌ای مسافر
۸	-۰,۰۱	۰	۰	-۰,۰۱	خدمات حمل‌ونقل آبی
۱۳	۰	۰	۰	۰	خدمات حمل‌ونقل هوایی
۳	-۰,۱۶	۰	-۰,۰۸	-۰,۰۸	خدمات پشتیبانی و کمکی حمل و نقل
۵	-۰,۰۶	۰	۰	-۰,۰۶	خدمات اقامتگاه‌های عمومی
۴	-۰,۱	۰	-۰,۰۱	-۰,۰۹	خدمات محل‌های صرف غذا و آشامیدنی
۱۰	-۰,۰۱	۰	۰	-۰,۰۱	خدمات آژانس‌های مسافرتی
۷	-۰,۰۲	۰	۰	-۰,۰۲	خدمات دینی و مذهبی
۱۲	۰	۰	۰	۰	خدمات هنری، کتابخانه‌ها و موزه‌ها
۶	-۰,۰۲	۰	۰	-۰,۰۲	خدمات ورزشی و تفریحی
۹	-۰,۰۱	۰	۰	۰	خدمات بیمه
-	-۱,۸۸	-۰,۰۱	-۰,۶۴	-۱,۲۳	مجموع

همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، ورود خانوار به مدل قبلی مقدار کاهش اشتغال نیروی کار را به میزان ۰/۰۱ درصد افزایش می‌دهد. بر این اساس، ضریب تکاثر ساشتغال نوع دوم به شرح ذیل است:

$$\text{ضریب تکاثر اشتغال نوع دوم} = \frac{\text{اثر مستقیم} + \text{اثر غیر مستقیم} + \text{اثر القایی}}{\text{اثر مستقیم}} = \frac{-1.88}{-1.23} = 1.531$$

جدول ذیل نیز میزان کشش اشتغال در بخش‌های ۱۳ گانه مرتبط با گردشگری را به نمایش می‌گذارد؛ در این حالت، نسبت به حالت اولیه، میزان کشش‌ها به اندازه نسبی فعالیت‌ها نیز ارتباط دارد. در بین فعالیت‌های مختلف، خدمات عمده‌فروشی‌ها و خرده‌فروشی‌ها با توجه به حجم گسترده نیروی کار شاغل در این فعالیت‌ها بیشترین کشش را دارند و پس از آن، حمل‌ونقل جاده‌ای مسافر، رستوران‌ها و خدمات پشتیبانی حمل‌ونقل و اقامتگاه‌های عمومی رتبه دوم تا پنجم را دارند و خدمات بیمه، آژانس‌های مسافرتی، خدمات حمل‌ونقل ریلی و هوایی و کتابخانه‌ها و موزه‌ها کم‌ترین کشش اشتغال را دارا هستند، که علی‌رغم اضافه شدن فعالیت‌های گسترده‌تر، با تحقیقات قبلی تا حدود زیادی مطابقت دارد (Farzin, Zandi, Abdi, Abbaspour, 2015).

جدول (۷): کشش بخش‌های مختلف گردشگری

رتبه	مقدار کشش اشتغال	فعالیت
۱	۷,۷۸۲۱۱۴۶۷	خدمات عمده‌فروشی و خرده‌فروشی
۱۱	۰,۰۴۱۶۲۰۴۶	خدمات حمل‌ونقل با راه‌آهن
۲	۱,۹۵۷۳۹۳۳۷	خدمات حمل‌ونقل جاده‌ای مسافر
۸	۰,۲۰۵۰۸۷۳۴	خدمات حمل‌ونقل آبی
۱۲	۰,۰۰۷۶۶۰۳۳	خدمات حمل‌ونقل هوایی
۴	۰,۹۰۶۲۷۱۴۸	خدمات پشتیبانی و کمکی حمل‌ونقل
۵	۰,۵۷۶۴۹۲۱۸	خدمات اقامتگاه‌های عمومی
۳	۰,۹۷۴۶۳۳۸۷	خدمات محل‌های صرف غذا و آشامیدنی
۱۰	۰,۰۵۵۳۹۸۶۷	خدمات آژانس‌های مسافرتی
۶	۰,۲۱۷۳۶۲۳۴	خدمات دینی و مذهبی
۱۳	۰,۰۰۶۶۵۸۳۱	خدمات هنری، کتابخانه‌ها و موزه‌ها
۷	۰,۲۰۸۸۳۵۵۱	خدمات ورزشی و تفریحی
۹	۰,۰۶۰۴۷۱۴۸	خدمات بیمه

بحث و نتیجه‌گیری

کشور ایران از جمله کشورهایی است که در اغلب ۵۰ سال گذشته "رکود تورمی" را تجربه کرده‌است؛ همان‌طور که بیان شد، اشتغال در کشور ایران با توجه به نرخ بیکاری ۱۰ درصد، جمعیت جویای کار جوان و هرم جمعیتی در سن کار از اهمیت بیشتری نسبت به کشورهای دیگر که دارای نرخ بیکاری طبیعی (حوالی ۵ درصد) هستند برخوردار است. بحران کرونا در کشورهای مختلف با توجه به کاهش تقاضا منجر تعدیل نیرو و در بخش گردشگری و سفر شده‌است؛ از این رو، سنجش بیکاری اضافه‌شده به بیکاری قبل از کرونا می‌تواند لزوم حمایت‌های دولتی به منظور کمک به کارفرمایان و خویش‌فرمایان و ... را معنادارتر کند.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که کاهش ورود گردشگر به کشور نزدیک به ۱/۸۸- درصد اثرات مستقیم، غیرمستقیم و القایی در اشتغال دارد. همان‌طور که انتظار می‌رفت، خدمات عمده‌فروشی و خرده‌فروشی و حمل‌ونقل جاده‌ای مسافر بیشترین آسیب را از نظر وضعیت اشتغال در دوران کرونا داشته‌اند. در مقایسه با تحقیقات قبلی نیز مشاهده می‌شود که این دو بخش‌ها بیشترین اثر را در ایجاد شغل داشته‌اند، لذا متأثر از کرونا نیز بیشترین اثر کاهشی را داشته‌اند (Isazadde, Ghodsi, 2012, 169)؛ پس از این دو بخش، خدمات پشتیبانی و کمکی حمل و نقل، خدمات محل‌های صرف غذا و آشامیدنی و اقامتگاه‌های عمومی بیشتری کاهش اشتغال را داشته‌اند؛ در حالی که، در تحقیق عیسی زاده و قدسی (۲۰۱۲)، صرف غذا و نوشیدنی و خدمات دینی و مذهبی و حمل‌ونقل هوایی اثر ایجاد اشتغال بیشتری داشته‌اند، که تغییر در جدول داده - ستانده و تغییر در اثرات غیرمستقیم ایجادشده در صنایع به عنوان می‌تواند دلیل تفاوت تبیین شوند. به علاوه دلیلی برای رفتار مشابه در کاهش اشتغال متناسب با افزایش اشتغال وجود ندارد (Isazadde, Ghodsi, 2012, 169)؛ البته سایر بخش‌ها از جمله رستوران‌ها و اقامتگاه‌ها نیز دچار زیان شده‌اند، که با تغییر پلت فرم ارائه خدمت و همچنین کمک‌های تسهیلاتی دولت توانسته‌اند در کوتاه مدت تا حدودی زیان برآمده را متحمل شوند. در شرایط فعلی، چنانچه ۱/۸۸ درصد افزایش در بیکاری با نرخ بیکاری ۱۰/۷ درصدی در سال ۱۳۹۸ جمع شود، مشاهده خواهد شد که شرایط بیش‌ازپیش در زمینه تولید و اشتغال بدتر شده‌است؛ تجربه کشورهای گردشگری در دوره کرونا نشان داده که این کشورها گرچه از آمدن کرونا آسیب شدید دیده‌اند، ولی با ایجاد پروتکل‌ها و دستورالعمل‌ها از جمله آزمایش‌های PCR با گذشت ۷۲ ساعت از زمان پرواز به نوعی فعالیت‌های

گردشگری خود را سرپا نگه داشته‌اند. برخی دیگر با ایجاد دوره‌های قرنطینه و مکان‌های قرنطینه برای گردشگران، جداسازی گردشگران و شهروندان کشور را مورد توجه قرار داده‌اند.

نکته حائز اهمیت اثرات منفی تعطیلی گردشگری به دلیل اثر کرونا بر اشتغال است؛ این صنعت با توجه به کاربر بودن نسبت به صنایع تولیدی [تکنولوژی محور]، اثرات قابل توجهی بر بنگاه‌های کوچک و متوسط و اشتغال نیروی کار آن‌ها زل به خود دیده‌است؛ از طرفی، دولت‌ها بایستی بسته‌های کوتاه مدتی به منظور روی پا نگهداشتن صنایع مرتبط با گردشگری ارائه نمایند و در بلندمدت نیز علاوه بر تدوین سیاست‌ها برای راه‌اندازی دوباره صنایع از طریق واکسیناسیون و ...، بایستی استراتژی و سیاست‌های کلان گردشگری را به نحوی مدیریت کنند که در صورت ادامه دار بودن ویروس کرونا علاوه بر عدم زیان بر صنعت گردشگری و صنایع مرتبط، بتوان گردشگری را به صورت یک صنعت با ثبات در تولید ناخالص ملی تعریف کرد. این موضوع می‌تواند دغدغه توسعه گرایانه اقتصاد و اشتغال ایران را نیز فراهم نماید تا بتوان با دوره‌های کوتاه مدت، افراد دارای مهارت‌های کم نیز شاغل و در ایجاد ارزش افزوده صنعت سهیم باشند.

در شرایط کرونا و پسا کرونا و با توجه به نظم جدید، به نظر می‌رسد حلقه‌های مختلف زنجیره عرضه گردشگری بایستی در نحوه مبادلات خود و ارائه خدمت به متقاضیان گردشگری، بازنگری‌های لازم را داشته باشند تا بتوانند قدرت تاب‌آوری و مقاومت در برابر تلاطم‌های مشابه را فراهم نمایند. در انتها، به نظر می‌رسد که میزان تاب‌آوری حلقه‌های مختلف عرضه گردشگری در شرایط کرونا و بررسی انتظارات گردشگران از حلقه‌های مختلف عرضه در دوران کرونا می‌تواند به عنوان موضوعات تحقیقاتی آتی در حوزه کرونا پیشنهاد گردند.

تعارض منافع

در تحقیق حاضر تعارض منافع وجود ندارد.

سپاسگزاری

در انتها، جا دارد از معاونت گردشگری و اداره‌های کل مربوط برای در اختیار قرار دادن داده‌ها، تشکر و امتنان لازم مبذول گردد.

ORCID

Arashk Masaeli		https://orcid.org/0000-0001-9215-6472
Naser Rezaei		https://orcid.org/0000-0001-5836-0007
Khabat Derafshi		https://orcid.org/0000-0002-2309-3911
Mehdi Basakha		https://orcid.org/0000-0002-2360-7492

منابع

- اکبری، مجید، انصاری، معصومه (۱۳۹۹)، *بازشناسی محرکهای مؤثر بر رقابت پذیری سفر و گردشگری برای دوران پساکرونا (مطالعه موردی: ایران)*، فصلنامه مدیریت گردشگری، ویژه نامه همه گیری کووید ۱۹، صص ۲۵۳-۲۸۴.
- بزازان فاطمه، آزادانا فهیمه، (۱۳۹۷)، *اثرات اقتصادی ورود گردشگران داخلی به قم (رویکرد داده - ستانده دو منطقه ای)*، مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال هفتم، شماره ۲۵، صص ۸-۲۴.
- صباغ کرمانی، مجید و سعید امیریان. (۱۳۷۹)، *بررسی اثرات اقتصادی توریسم در جمهوری اسلامی ایران با استفاده از تحلیل داده - ستانده*. پژوهشنامه بازرگانی. شماره ۱۶، صص ۵۷ تا ۸۴.
- عطوان، مهدی، ۱۳۸۵، "کاربرد جداول داده - ستانده در ارزیابی تغییر ساختار روابط متقابل فعالیت های اقتصادی در ایران"، *مجله روند، تیرماه، شماره ۴۸*، صص ۷۱-۱۰۴.
- عیسی زاده، سعید، قدسی، سوده (۱۳۹۱)، *محاسبه ضرایب اشتغال زایی بخش گردشگری در اقتصاد ایران: با استفاده از مدل داده - ستانده*، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، شماره ۱۷، صص ۱۵۱-۱۷۲.
- فرزین، محمدرضا و همکاران، (۱۳۹۴)، *شناسایی بخش های کلیدی در صنعت گردشگری ایران (بر مبنای مدل داده - ستانده)*، فصلنامه علوم اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی، سال ۹، شماره ۳۲، صص ۶۵-۷۹.
- مرکز آمار ایران، (۱۳۹۶)، *جداول داده - ستانده بخش مختلف سال ۱۳۹۰*.
- مرکز آمار ایران، (۱۳۹۸)، *طرح آمارگیری از نیروی کار، آمار اشتغال بخشی*.
- میرتقیان رودسری، محمد و همکاران (۱۳۹۹)، *بررسی رفتار جامعه میزبان نسبت به گردشگران در دوران شیوع کووید-۱۹*، فصلنامه مدیریت گردشگری، ویژه نامه همه گیری کووید ۱۹، صص ۱۱۵-۱۴۳.

Reference

- Akbari M, Ansari, M, (2020), *The Recognition of Stimuli Affecting the Competitiveness of Travel and Tourism for the Post-COVID Era (Case study: Iran)*, tourism management studies, Volume 15, Issue 0, PP 253-284 [In Persian].
- Archer B. H. (1982), "*The Value of Multipliers and their Policy Implications*", «Tourism Management», 3(4), December, pp. 236-241.
- Atvan, Mehdi, (2006), *Application of input-output data tables in evaluating the structure of reciprocal relations of economic activities in Iran*, Iranian journal of Ravand, Volume 16 , Number 48; pp: 71 – 104 [In Persian].
- Bazzazan, F, Azaddana, F (2018), *The Economic Impact of Domestic Tourism Qom (Two Regional Input-Output Approach)*, Tourism Planning and development, Volume 7, Issue 25, PP 8-24 [In Persian].
- Farzin, MR, Zandi E, Abdi, M, Abbaspour, N, (2015), *Identifying the key sectors in the tourism industry of Iran: (An Input-Output Model Approach)*, volume 9, Issue 32, PP 65-79 [In Persian].
- Gasparino. U, Bellini. E, Del Corpo. B, Malizia. W (2008), "*Measuring the Impact of Tourism Upon Urban Economies: A Review of Literature*", International Journal of Leisure and Tourism Marketing, FEEM Working Paper No. 52.
- Gossling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). "*Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19*". Journal of Sustainable Tourism. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1758708>.
- Hall, C. M., Scott, D., & Gossling, S. (2020). "*Pandemics, transformations and tourism: Be careful what you wish for*". Tourism Geographies. <https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1759131>.
- Heng M. T. and Low L. (1990), "*Economic Impact of Tourism on Singapore*", «Annals of Tourism Research», Vol. 17, pp. 246-269.
- International Labour Organization "ILO", (2020), "*COVID-19 and employment in the tourism sector: Impact and response in Asia and the Pacific*", 24 April.
- Isazadde, S, Ghodsi, S, (2012), *Evaluating the employment multipliers of tourism in Iran's economy: through input-output model*, Volume 7, Issue 17, PP 151-172 [In Persian].
- Karsavuran, Z. (2021), "*The effects of Covid-19 on tourism and hospitality employment*", Handbook of Research on the Impacts and Implications of COVID-19 on the Tourism Industry, 539-552.

- MacDonald, Margaux, Piazza, Roberto, Sher, Galen (2020), "A Simple Guide to Estimating the Impact of COVID-19 on Travel and Hospitality Activity", International Monetary Fund (IMF), Special series on COVID-19
- Mair, S. (2020, March 30). "What will the world be like after coronavirus? Four possible futures". The Conversation. https://theconversation.com/what-will-the-world-be-likeafter...d=IwAR2wr9pzssSdBSxjaHaWba9-iHSF3fIYgZ9BV11jAx_Y4Y1XVAImcJcNdjM
- McCatty. M, Serju. P, (2006) "Tourism, Economic Growth & Employment". Working Paper Research Services Department, Research and Economic Programming Division, Bank of Jamaica.
- McKinsey & Company. (2020). "Beyond coronavirus: The path to the next normal". <https://M.Sigala> Journal of Business Research 117 (2020) 312–321320
www.mckinsey.com/_/media/McKinsey/Industries/Healthcare%20Systems%20and%20Services/Our%20Insights/Beyond%20coronavirus%20The%20path%20to%20the%20next%20normal/Beyondcoronavirus-The-path-to-the-next-normal.ashx.
- Mirtaghian Rudsari, SM, et al, (2020), *Investigation of Residents' Behavior towards Tourists during COVID-19 Outbreak*, Volume 15, Issue 0, pp: 115-143 [In Persian].
- Perles-Ribes, J et al, (2021), "The Immediate Impact of Covid19 on Tourism Employment in Spain: Debunking the Myth of Job Precariousness?", *Journal of TOURISM PLANNING & DEVELOPMENT*, 1-11 available at: <https://www.tandfonline.com/loi/rthp2>
- Prasad. N, Kulshrestha. M, (2016), "Employment generation in tourism industry: an input-output analysis ", *The Indian Journal of Labour Economics*, Springer, LSE.
- Sabagh Kermani, M, Amirian, M, (2000), *Study of economic effects of tourism in I.R. Iran by using input- output analysis*, *Iranian journal of trade studies*, Volume 4 , Number 16; pp: 57 – 84 [In Persian].
- Sigala, Marianna. (2020), "Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research", *Journal of Business Research* 117, 312–321
- STATISTICAL CENTRE OF IRAN, (2017), *Input-output table for the different sectors of 2011* [In Persian].
- STATISTICAL CENTRE OF IRAN, (2019), *Labor force census plan, employment statistics* [In Persian].

- Tohmo, T, (2018), "*The economic impact of tourism in Central Finland: a regional input-output study*", *Tourism Review*, <https://doi.org/10.1108/TR-04-2017-0080>
- Turner, R & Sears, Z (2014) "*Travel & Tourism as a Driver of Employment Growth*" in *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013* World Economic Forum, 2014
- WTTC (2019) "*The WTTC Data Research Tool*" at: <http://www.wttc.org/research/economic-data-search-tool/>.

استناد به این مقاله: مسائلی، ارشک، رضایی، ناصر، درفشی، خه بات، باسحا، مهدی. (۱۴۰۰). اثرات همه گیری کرونا بر اشتغال نیروی کار در صنایع مرتبط با گردشگری ایران. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۶ (۵۶)، ۲۷۹-۳۰۸.

Tourism Management Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.